

DOI: 10.4467/29567610PIB.25.035.23020

dr Elżbieta Cygnar

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

ORCID: 0009-0004-5377-9588

dr hab. inż. Rafał Parczewski

Wojskowa Akademia Techniczna

ORCID ID 0000-0002-2603-0596

Aleksandra Kopacka

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0009-0004-1939-764X

WSPÓŁCZESNE ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO PAŃSTWA I METODY ICH ZWALCZANIA

CONTEMPORARY THREATS TO THE INTERNAL SECURITY OF THE STATE AND METHODS OF COMBATING THEM

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz przedstawienie metod ich skutecznego zwalczania. W opracowaniu przyjęto teoretyczno-analityczne podejście, wykorzystujące analizę literatury przedmiotu, aktów prawnych oraz opracowań naukowych z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Problem badawczy sformułowano: Jakie są kluczowe współczesne zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i w jaki sposób można im przeciwdziałać w warunkach złożonych wyzwań globalnych? Postawiono hipotezę, że skuteczne zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego wymaga zintegrowanego systemu reagowania, opartego na współpracy struktur państwowych, społeczeństwa obywatelskiego i organizacji międzynarodowych. W części teoretycznej omówiono istotę bezpieczeństwa i jego definicje, wskazując na jego dynamiczny i relacyjny charakter. W części analitycznej przedstawiono główne kategorie zagrożeń, w tym militarne, terrorystyczne, hybrydowe i związane z użyciem broni masowego rażenia. Wskazano również na rosnące znaczenie czynników niemilitarnych, takich jak dezinformacja czy cyberataki, które wpływają

na stabilność wewnętrzną państw. W końcowej części zaprezentowano metody zwalczania zagrożeń, obejmujące działania prewencyjne, operacyjne oraz systemowe, w tym rozpoznanie, zarządzanie informacją, ochronę CBRN i medyczne zabezpieczenie operacji. Wyniki analizy potwierdziły, że bezpieczeństwo wewnętrzne jest procesem złożonym i wymagającym ciągłej adaptacji do zmieniających się warunków geopolitycznych i technologicznych. Artykuł wskazuje na konieczność rozwoju kultury bezpieczeństwa, wzmocnienia struktur reagowania kryzysowego oraz integracji działań instytucjonalnych jako kluczowych czynników budowania odporności państwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo wewnętrzne, zagrożenia współczesne, terroryzm, broń masowego rażenia, polityka bezpieczeństwa

Summary

The aim of the article is to analyze contemporary threats to the internal security of the state and to present methods of their effective combat. The study adopts a theoretical and analytical approach, using the analysis of the literature on the subject, legal acts and scientific studies in the field of safety sciences. The research problem was formulated: What are the key contemporary threats to the internal security of the state and how can they be counteracted in the conditions of complex global challenges? It was hypothesized that effective internal security requires an integrated response system, based on cooperation between state structures, civil society and international organisations. The theoretical part discusses the essence of security and its definitions, pointing to its dynamic and relational nature. The analytical part presents the main categories of threats, including military, terrorist, hybrid and weapons of mass destruction. The growing importance of non-military factors, such as disinformation or cyberattacks, which affect the internal stability of states, was also pointed out. In the final part, methods of combating threats are presented, including preventive, operational and systemic activities, including reconnaissance, information management, CBRN protection and medical security of operations. The results of the analysis confirmed that internal security is a complex process that requires constant adaptation to changing geopolitical and technological conditions. The article points to the need to develop a security culture, strengthen crisis response structures and integrate institutional activities as key factors in building state resilience.

Keywords: internal security, contemporary threats, terrorism, weapons of mass destruction, security policy

Wstęp

Bezpieczeństwo stanowi jedną z podstawowych wartości determinujących rozwój państwa i społeczeństwa. W warunkach współczesnych, charakteryzujących się dynamicznymi zmianami politycznymi, gospodarczymi i technologicznymi, nabiera ono szczególnego znaczenia jako fundament stabilności i warunków trwałości struktur społecznych oraz instytucjonalnych. Wraz z postępującą globalizacją, cyfryzacją oraz wzrostem współzależności międzynarodowych, zakres i charakter zagrożeń uległy znacznemu poszerzeniu. Obok tradycyjnych niebezpieczeństw militarnych, pojawiają się nowe formy ryzyka – asymetryczne, hybrydowe, terrorystyczne i cybernetyczne, które wymagają kompleksowych i elastycznych metod przeciwdziałania.

Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, rozumiane jako stan i proces zapewnienia porządku konstytucyjnego, ochrony obywateli oraz stabilności struktur władzy, pozostaje jednym z kluczowych elementów polityki bezpieczeństwa narodowego. W jego utrzymaniu zasadniczą rolę odgrywa zdolność państwa do identyfikacji, oceny i neutralizacji zagrożeń mogących prowadzić do destabilizacji systemu wewnętrznego. Jak wskazuje Ryszard Zięba, bezpieczeństwo to nie tylko brak zagrożeń, lecz również efekt świadomej i kreatywnej aktywności podmiotów, które dążą do utrzymania stanu równowagi i odporności wobec niepewności środowiska. Oznacza to konieczność ciągłej adaptacji struktur państwowych do zmieniających się uwarunkowań geopolitycznych, społecznych i technologicznych.

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa mają charakter złożony i wielowymiarowy. Mogą one wynikać zarówno z działań zewnętrznych – agresji militarnej, presji politycznej, destabilizacji informacyjnej – jak i z czynników wewnętrznych, takich jak napięcia społeczne, terroryzm, przestępczość zorganizowana czy kryzysy gospodarcze. Skala i zróżnicowanie tych zjawisk powodują, że państwa nie są w stanie samodzielnie zapewnić pełnego bezpieczeństwa bez współpracy międzynarodowej i udziału struktur ponadnarodowych, takich jak NATO czy Unia Europejska.

Celem artykułu jest przedstawienie istoty bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, identyfikacja współczesnych zagrożeń wpływających na jego stabilność oraz omówienie głównych metod ich zwalczania. W opracowaniu przyjęto perspektywę interdyscyplinarną, łączącą aspekty teoretyczne z praktyką funkcjonowania systemu bezpieczeństwa. Analiza obejmuje zarówno klasyczne zagrożenia militarne, jak i te wynikające z użycia broni masowego rażenia oraz zjawiska o charakterze terrorystycznym. Artykuł wskazuje także na znaczenie koordynacji działań instytucji państwowych oraz na potrzebę rozwijania nowoczesnych strategii prewencji i reagowania, które pozwalają skutecznie ograniczać ryzyko destabilizacji porządku wewnętrznego.

Istota i definicje bezpieczeństwa

Poczucie bezpieczeństwa należy do podstawowych i uniwersalnych potrzeb człowieka, determinujących jego funkcjonowanie zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. Jest ono nie tylko warunkiem prawidłowego rozwoju jednostki, lecz także fundamentem stabilności i trwałości wspólnot społecznych. Współcześnie, w obliczu dynamicznych przemian politycznych, gospodarczych i technologicznych¹.

Rozważania nad istotą bezpieczeństwa warto rozpocząć od odwołania się do definicji zaproponowanej przez Ryszarda Ziębę – uznanego autorytetu w dziedzinie badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym oraz teorii bezpieczeństwa, który uważa, że: *„bezpieczeństwo to (...) pewność istnienia i przetrwania, stanu posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Pewność jest wynikiem nie tylko braku zagrożeń (ich niewystępowania lub eliminowania), ale powstaje także wskutek kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego”*. Bezpieczeństwo powinno być postrzegane, jako dynamiczny proces obejmujący szeroki wachlarz działań ukierunkowanych na utrzymanie ciągłości istnienia, zapewnienie możliwości rozwoju oraz zachowanie stabilności funkcjonowania podmiotu². Osiągnięcie poczucia pewności i równowagi nie ogranicza się wyłącznie do neutralizacji lub eliminacji potencjalnych niebezpieczeństw. Wymaga ono również podejmowania działań o charakterze kreatywnym i proaktywnym, nastawionych na przewidywanie przyszłych wyzwań, minimalizowanie ryzyka oraz budowanie odporności na zmieniające się warunki otoczenia. W tym ujęciu bezpieczeństwo staje się procesem ciągłego doskonalenia i adaptacji, w którym kluczową rolę odgrywa zdolność podmiotu do samodzielnego kształtowania swojego środowiska i wzmacniania własnych zasobów w celu skutecznego reagowania na zagrożenia oraz wykorzystywania pojawiających się szans³.

Relacyjny charakter bezpieczeństwa stanowi jedną z jego kluczowych cech, gdyż wskazuje na istnienie określonych powiązań pomiędzy podmiotami, w których bezpieczeństwo jest definiowane i realizowane. Na poziomie społecznym szczególnie wyraźnie przejawia się to w relacjach pomiędzy władzą a obywatelem, gdzie bezpieczeństwo staje się elementem kontraktu społecznego, kształtującego wzajemne obowiązki i oczekiwania. Dynamika oraz specyfika zachodzących zmian społecznych i politycznych, uzasadniają analizę bezpieczeństwa zarówno z perspektywy jednostkowej, jak i zbiorowej, a także w wymiarze czasowym. W tym ujęciu bezpieczeństwo indywidualne i zbiorowe należy postrzegać jednocześnie jako stan i proces, który odzwier-

1 J. Goździewski, *Bezpieczeństwo – definicje i jego istota*, „Journal of Modern Science”, Tom 4/58/2024, 2024, s. 357.

2 R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 1(86), 2012, s. 10.

3 J. Swiniarski, *O znaczeniach nazwy złożonej bezpieczeństwa*, „Studia bezpieczeństwa narodowego”, nr 2, vol. 12, 2017, s. 18.

cięła ewolucję struktur społecznych, podobnie jak władza i państwo ulega ciągłym przeobrażeniom⁴.

Jak wskazuje Jarosław Gryz „*bezpieczeństwo indywidualne i zbiorowe, identyfikowane jest jako stan i proces wyrażający zmiany społeczne, ewoluujące podobnie jak władza i państwo, nabierało nowych znaczeń, a jednocześnie traciło poprzednie lub je zmieniało*”, tak rozumiane bezpieczeństwo jawi się zatem jako kategoria dynamiczna, wrażliwa na kontekst historyczny i społeczny, co podkreśla konieczność jego badania w perspektywie długofalowych przemian⁵. Zdaniem Stanisława Kozieja kategoria ta powinna być pojmowana w sposób całościowy i wielowymiarowy „*dziedzinę aktywności, która zmierza do zapewnienia możliwości przetrwania, rozwoju i swobody realizacji własnych interesów w konkretnych warunkach, poprzez wykorzystanie okoliczności sprzyjających szans, podejmowanie wyzwań, redukcja ryzyka oraz przeciwdziałanie (zapobieganie i przeciwstawianie się) wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów (...). Bezpieczeństwo w sensie statycznym to stan braku zagrożeń dla podmiotu, stan spokoju, pewności stan obiektywny i subiektywny: uświadomiony i nieświadomiony. Bezpieczeństwo w sensie dynamicznym (działanie podmiotu na rzecz bezpieczeństwa), to proces osiągnięcia i utrzymania stanu braku zagrożeń i swobody działania*. Koziej wskazuje, że bezpieczeństwo nie jest wyłącznie stanem braku zagrożeń, lecz złożonym procesem obejmującym identyfikację potencjalnych niebezpieczeństw, ich analizę, a także podejmowanie działań mających na celu ich zapobieganie lub minimalizację skutków⁶.

Analizując problematykę bezpieczeństwa i poszerzając jego zakres znaczeniowy, zasadne staje się ujęcie go w kontekście bezpieczeństwa podmiotowego, którego kluczowym wyrazem jest państwo jako podstawowa forma organizacji życia społecznego. Bezpieczeństwo państwa należy rozumieć w odniesieniu do jego pozycji prawno-ustrojowej, a więc zdolności do skutecznego stanowienia oraz egzekwowania prawa na określonym terytorium, co stanowi przejaw jego suwerenności i monopolu władzy publicznej. Z tego względu pojęcie to powinno być analizowane, zarówno w wymiarze normatywno-prawnym, jak i w ujęciu funkcjonalnym, obejmującym zdolność państwa do zapewnienia porządku, stabilności oraz warunków rozwoju społecznego i gospodarczego.

Stan bezpieczeństwa państwa można zatem postrzegać jako zdolność do zachowania integralności terytorialnej, ciągłości instytucjonalnej oraz autonomii decyzyjnej, a także do niezakłóconego rozwoju w długofalowej perspektywie⁷.

4 Z. Nowakowski, *Bezpieczeństwo narodowe - ewolucja pojęcia i zakresu [w:] Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce w XXI wieku - wyzwania i dylematy*, red. T. Jemiola, K. Rajchel, Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji, Wydział Strategiczno - Obronny Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2008, s. 104.

5 J. Gryz, *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa*, wyd. AON, Warszawa 2016, s. 54.

6 S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa 2010, s.2-3

7 J. Goździewski, *Bezpieczeństwo...*, op. cit., s. 360.

Bezpieczeństwo jest w tradycyjnym rozumieniu pojmowane przede wszystkim, jako stan wolności od zagrożeń, które mogłyby podważyć fundamenty funkcjonowania państwa, jego suwerenność lub nawet doprowadzić do jego unicestwienia. Tak rozumiane bezpieczeństwo stanowi podstawową przesłankę stabilności ładu międzynarodowego. Obejmuje ono zarówno ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi – takimi jak agresja militarna czy ingerencja w sprawy wewnętrzne – jak i przeciwdziałanie zagrożeniom wewnętrznym, które mogą prowadzić do destabilizacji systemu politycznego, osłabienia instytucji państwa lub naruszenia praw obywateli⁸. Bezpieczeństwo pozostaje w ścisłej zależności z potrzebami człowieka, stanowiąc fundamentalny warunek ich pełnej realizacji. Można je postrzegać jako swoistą przestrzeń ochronną, w której jednostka ma możliwość zaspokajania kolejnych kategorii potrzeb – zarówno fizycznych, jak i psychicznych czy społecznych – w warunkach wolności od zagrożeń oraz poczucia stabilności. Poczucie bezpieczeństwa sprzyja rozwojowi jednostki, umożliwia jej aktywne uczestnictwo w życiu społecznym oraz realizację aspiracji życiowych i zawodowych. Z perspektywy psychologicznej i socjologicznej bezpieczeństwo pełni funkcję podstawy hierarchii potrzeb. Tym samym jest ono nie tylko stanem pożądanym, lecz także dynamicznym procesem, który towarzyszy człowiekowi w jego rozwoju i wpływa na sposób, w jaki postrzega on otaczającą rzeczywistość oraz wchodzi w interakcje z innymi. W miarę wzrostu poczucia bezpieczeństwa, jednostka może podejmować bardziej złożone formy aktywności, angażując się w rozwój społeczny i kulturalny. Zagrożenia mogą powstawać praktycznie we wszystkich obszarach ludzkiej aktywności. Brak poczucia natomiast prowadzi do napięć, ograniczenia inicjatywy i koncentracji na działaniach obronnych⁹.

Wybrane zagrożenia bezpieczeństwa

Źródła zagrożeń charakteryzują się znaczną różnorodnością, zarówno pod względem ich genezy, jak i zasięgu oddziaływania. Mogą one występować na poziomie globalnym, regionalnym i państwowym, a ich skala, dynamika oraz intensywność pozostają zróżnicowane w zależności od specyfiki danego środowiska politycznego, gospodarczego czy kulturowego. Zjawiska te często mają swoje podłoże w konfliktach interesów, napięciach społecznych i sprzecznościach, wynikających z rywalizacji o ograniczone zasoby, władzę, wpływy czy dostęp do technologii. Ich dynamiczny charakter sprawia, że mają tendencję do eskalacji, a ich skutki mogą przenikać pomiędzy poszczególnymi sferami życia, prowadząc do efektów kaskadowych i generowania nowych wyzwań dla bezpieczeństwa.

8 J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, PWN, Warszawa 2012, s. 30.

9 J. Goździewski, *Bezpieczeństwo...*, op. cit., s. 363.

Z tego względu analiza zagrożeń wymaga interdyscyplinarnego podejścia, uwzględniającego nie tylko ich aktualny wymiar, lecz także potencjalne scenariusze rozwoju w przyszłości¹⁰. Zagrożenia o charakterze militarnym można uznać za jedno z najbardziej krytycznych wyzwań stojących przed państwem, ponieważ bezpośrednio godzą w podstawowe warunki jego istnienia i funkcjonowania. Ich wystąpienie wiąże się z ryzykiem zakłócenia stabilności wewnętrznej, utraty suwerenności oraz naruszenia integralności terytorialnej, co w konsekwencji może prowadzić do osłabienia, a nawet upadku struktur państwowych. Konflikty zbrojne pomiędzy państwami mają zazwyczaj swoje źródło w dążeniu jednego z nich do osiągnięcia określonych korzyści – politycznych, gospodarczych czy strategicznych – kosztem drugiego. Współczesne wojny mogą obejmować nie tylko tradycyjne działania militarne, ale także operacje hybrydowe, cyberataki czy działania informacyjne, których celem jest destabilizacja przeciwnika i wymuszenie pożądaných decyzji politycznych. Dlatego też zagrożenia militarne wymagają kompleksowej analizy oraz skutecznego systemu odstraszenia i obrony, aby zapewnić państwu możliwość ochrony własnych interesów oraz utrzymania zdolności do suwerennego rozwoju¹¹.

Zagrożenia dla bezpieczeństwa militarnego państwa wynikają zarówno z bezpośredniego użycia, jak i z samej groźby użycia siły zbrojnej przez inne podmioty stosunków międzynarodowych. Należy przy tym podkreślić, że tego rodzaju zagrożenia mogą mieć charakter zewnętrzny, związany z agresywnymi działaniami obcych państw lub organizacji, jak i wewnętrzny, wynikający z konfliktów wewnątrzpaństwowych, rebelii czy aktów terroryzmu. W najbardziej ogólnym ujęciu zagrożenia militarne można określić jako sytuacje, w których istnieje realna możliwość użycia sił zbrojnych, w celu wywarcia przymusu i osiągnięcia określonych rezultatów politycznych lub strategicznych. Z kolei zagrożenia wojenne stanowią bardziej zaawansowany etap eskalacji napięcia, ponieważ nie ograniczają się jedynie do możliwości użycia siły, lecz wskazują na realny zamiar jej zastosowania, w celu rozwiązania istniejących sporów lub sprzeczności. Charakteryzują się one otwartą konfrontacją między stronami, często prowadząc do mobilizacji zasobów państwa i przejścia do fazy bezpośrednich działań zbrojnych. Zagrożenia militarne i wojenne mają szczególnie destrukcyjny charakter, ponieważ ich wystąpienie może prowadzić do systemowego naruszenia wielu innych sfer bezpieczeństwa.

Konsekwencje działań zbrojnych obejmują nie tylko destabilizację gospodarki i osłabienie spójności społecznej, lecz także poważne skutki humanitarne, kulturowe i środowiskowe, w tym zniszczenie

10 D. Kompała, *Istota zagrożeń*, „Zeszyty Naukowe. Obronność”, nr 3(11), 2014, s. 24.

11 Monteskiusz, *O duchu praw*, DeAgostini Polska, Warszawa 2002, s. 163.

infrastruktury krytycznej, masowe migracje ludności czy powstawanie długotrwałych kryzysów ekologicznych. Z tego powodu stanowią one priorytetowy obszar zainteresowania polityki bezpieczeństwa państwa i wymagają rozwiniętych mechanizmów zapobiegania, odstraszenia i reagowania kryzysowego¹².

Stefan Dworecki, analizując specyfikę zagrożeń militarnych, wskazuje dwanaście ich podstawowych form, które różnią się skalą, intensywnością oraz potencjalnymi konsekwencjami dla bezpieczeństwa państwa. Do katalogu tych zagrożeń zalicza on m.in. demonstrację siły, działania o charakterze dywersyjnym, blokadę militarną, szantaż z użyciem instrumentów wojskowych, a także prowokacje i incydenty graniczne. W dalszej kolejności wymienia on ograniczone użycie siły zbrojnej, starcia graniczne, napaści dokonywane przez grupy nieformalne, konflikty przygraniczne, a także konflikty zbrojne o charakterze lokalnym i międzypaństwowym. Poszczególne formy zagrożeń można traktować jako etapy eskalacji napięcia, które w zależności od dynamiki i działań podejmowanych przez strony mogą prowadzić od incydentalnych aktów agresji do pełnoskalowych konfliktów zbrojnych¹³.

Analizując katalog zagrożeń militarnych, można je podzielić na formy pośrednie oraz bezpośrednie, w zależności od stopnia użycia siły zbrojnej oraz celu, jakiemu służą. Zagrożenia pośrednie obejmują działania, które nie prowadzą do natychmiastowej konfrontacji zbrojnej, lecz mają charakter presji psychologicznej i politycznej, zmierzając do zastraszenia, zniechęcenia lub odstraszenia potencjalnego przeciwnika do tej grupy zaliczamy np. szantaż militarny czy prowokacje wojskowe, które służą eskalacji napięcia lub testowaniu reakcji drugiej strony. Natomiast zagrożenia bezpośrednie charakteryzują się faktycznym użyciem siły zbrojnej w celu naruszenia suwerenności, integralności terytorialnej lub zdolności decyzyjnej przeciwnika. Wśród nich wymienia się takie działania jak inwazja, otwarty atak zbrojny, użycie środków bojowych¹⁴. Współczesne pole walki nie ogranicza się wyłącznie do tradycyjnych działań zbrojnych, prowadzonych przy użyciu sił konwencjonalnych. Stanowi ono również przestrzeń, w której rozwijają się i eskalują zagrożenia związane z wykorzystaniem broni masowego rażenia, obejmującej środki chemiczne, biologiczne, radiologiczne oraz jądrowe. Tego rodzaju potencjał bojowy, ze względu na swój destrukcyjny charakter i zdolność

12 S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010, s. 61.

13 Ibidem, s. 112–118.

14 M. Tomala, M. Prokop, *Zagrożenia militarne i wojenne a bezpieczeństwo gospodarcze państwa. Case study: konflikt zbrojny między Ukrainą a Rosją w 2014 roku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate”, 11(2), 2021 s. 43.

oddziaływania na szeroką skalę, stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań dla bezpieczeństwa międzynarodowego, wymagając nie tylko rozbudowanych mechanizmów odstraszania i kontroli zbrojeń, lecz także zaawansowanych systemów reagowania kryzysowego i ochrony ludności cywilnej¹⁵. Do kluczowych zagrożeń zaliczamy:

- broń chemiczną – są to środki oparte na toksycznych związkach chemicznych, których zastosowanie ma na celu masowe skażenie środowiska i wywołanie obrażeń lub śmierci w populacji ludzkiej. Substancje te mogą działać przez inhalację, kontakt ze skórą lub przez zatrucie pokarmowe i cechują się zdolnością do szybkiego oraz szerokiego oddziaływania na zdrowie publiczne oraz infrastrukturę cywilną;
- broń biologiczną – wykorzystanie patogennych mikroorganizmów (bakterii, wirusów, pierwotniaków) albo ich toksyn do wywołania zakażeń u ludzi, zwierząt lub roślin. Zastosowanie takiej broni może wywołać ogniska epidemiczne, a w skrajnych przypadkach pandemii, powodując długotrwałe skutki zdrowotne, obciążenie systemów ochrony zdrowia oraz poważne konsekwencje demograficzne i gospodarcze. Dane pochodzące z różnych regionów świata wskazują na utrzymującą się tendencję do procesu innowacji w obszarze uzbrojenia obejmującego tworzenie nowych typów broni, modyfikację istniejących systemów oraz rozwój zaawansowanych sposobów ich dostarczania. Zjawisko to, napędzane postępowaniem technologicznym i zmieniającymi się koncepcjami operacyjnymi, rodzi istotne wyzwania dla systemów nadzoru, kontroli zbrojeń oraz procedur ochrony i reagowania na zagrożenia;
- broń radiologiczną – improwizowane urządzenia lub koncepcje rozprzestrzeniania materiałów promieniotwórczych (tzw. „brudne bomby”), które nie wywołują reakcji łańcuchowej charakterystycznej dla eksplozji jądrowej, lecz rozprzestrzeniają izotopy radioaktywne na określonym obszarze. Głównym skutkiem jest skażenie środowiska i długotrwała ekspozycja ludności na promieniowanie, co prowadzi do ryzyka radiacyjnych efektów zdrowotnych oraz znacznych kosztów dekontaminacji i ograniczenia użytkowania terenów. Broń jądrową są to urządzenia wykorzystujące wybuchową reakcję jądrową (rozerwanie jąder atomowych lub ich łączenie) do uwolnienia ogromnej ilości energii. Skutki użycia broni jądrowej obejmują natychmiastowe, masowe zniszczenia fizyczne (fala uderzeniowa, pożary, efekt termiczny), bezpośrednie ofiary wśród ludności oraz długotrwałe konsekwencje promieniotwórcze (opad radioaktywny), które wpływają na zdrowie ludzi, stan środowiska

15 K. Zieliński, M. Brocki, MK Janiak, *Patologia obrażeń i schorzeń wywołanych współczesną bronią w działaniach wojennych i terrorystycznych*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Bydgoszcz 2010, s. 150.

i infrastrukturę przez dekady, skutki wybuchu jądrowego są bowiem tysiące razy większe od skutków największych nawet bomb burzących¹⁶.

Kolejnym znaczącym zagrożeniem dla współczesnego bezpieczeństwa jest terroryzm, który w opinii publicznej często identyfikowany jest z działalnością radykalnych grup fundamentalistycznych działających w regionie Bliskiego Wschodu. Taki obraz wynika przede wszystkim z medialnego nagłaśniania brutalnych aktów terrorystycznych, które w ostatnich latach przyjmowały różnorodne formy – od zamachów bombowych i ataków z użyciem broni palnej, po porwania i działania mające na celu wywołanie strachu w społeczeństwie. Intensywność i nieprzewidywalny charakter tych działań spowodowały, że terroryzm w świadomości społecznej uzyskał status istotnego problemu bezpieczeństwa publicznego i międzynarodowego¹⁷.

Z perspektywy wojskowej, terroryzm można interpretować jako rodzaj działań dywersyjnych o charakterze strategicznym, realizowanych przy użyciu taktycznych środków, metod i technik operacyjnych, często o wysokim stopniu precyzji. W tym ujęciu akty terroru pełnią funkcję instrumentu politycznego i strategicznego nacisku, mającego na celu wywołanie efektów psychologicznych, destabilizację porządku publicznego oraz zakłócenie funkcjonowania mechanizmów państwowych¹⁸. Terrorysty nie stosują przemocy w sposób przypadkowy i nieprzemysłany. Akty przemocy są zazwyczaj zaplanowane i przeprowadzone w celu realizacji zamierzeń grupy terrorystycznej¹⁹.

Metody zwalczania zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego

Państwa napotykają znaczące trudności w zapewnieniu pełnego poziomu bezpieczeństwa wyłącznie poprzez własny, autonomiczny system obrony. Model ten, określany jako model bezpieczeństwa opartego na samowystarczalności obronnej, zakłada, że państwo dysponuje wystarczającym potencjałem militarnym, technologicznym, gospodarczym oraz organizacyjnym, aby skutecznie przeciwdziałać wszelkim zagrożeniom zewnętrznym bez konieczności odwoływania się do pomocy sojuszników czy struktur międzynarodowych.

W praktyce jednak samodzielne budowanie i utrzymywanie takiego systemu wymaga ogromnych nakładów finansowych, wysokiego poziomu rozwoju przemysłu zbrojeniowego oraz zaawansowanych zdolności strategicznych. Dlatego w warunkach globalizacji i wzajemnych zależności między państwami,

16 J. Grębowski, M. Skalski, M. Bijak, *Zagrożenia bronią masowego rażenia w kontekście konfliktu na Ukrainie i jego wpływ na medycynę pola walki*, „Lekarz Wojenny”, nr 2, vol. 103, 2024, s. 100.

17 J. Gasiorowski, *Zagrożenia terrorystyczne Polski-próba oceny zjawiska i sposoby przeciwdziałania atakom w latach 2010-2016*, „Kultura Bezpieczeństwa” Nr 34, 2019, s. 10.

18 R. Jakubczak, J. Flis, *Bezpieczeństwo narodowe Polski XXI wieku*, Wyd. Bellona, Warszawa 2006, s. 113-115.

19 B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 150.

realizacja tego modelu staje się coraz mniej realna. Zdolność państwa do zapewnienia bezpieczeństwa swojego terytorium i obywateli przy wykorzystaniu wyłącznie własnych zasobów obronnych ma charakter ograniczony i w dużej mierze zależy od jego potencjału geopolitycznego, demograficznego oraz ekonomicznego²⁰.

Analizując potencjalny poziom realizacji działań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, brak utrwalonej i konsekwentnie rozwijanej kultury strategicznej przejawia się m.in. w ograniczonej zdolności do planowania w perspektywie wieloletniej, niskim poziomie integracji pomiędzy strukturami cywilnymi i wojskowymi oraz w dominacji reaktywnego, doraźnego podejścia do kwestii bezpieczeństwa²¹. Broń masowego rażenia stanowi kolejne wyzwanie dla obronności, jest to zatem zbiór skoordynowanych działań planistycznych i organizacyjnych ukierunkowanych na ograniczenie bądź wyeliminowanie konsekwencji oddziaływań przeciwnika, wynikających z użycia lub groźby użycia środków chemicznych, biologicznych, radiologicznych oraz jądrowych włączając w to urządzenia i materiały nimi skażone. Celem tych przedsięwzięć jest zachowanie zdolności prowadzenia operacji bojowych oraz ochrony stanu osobowego sił zbrojnych poprzez: wczesne wykrywanie i identyfikację zagrożeń minimalizowanie ich wpływu logistycznego i taktycznego, wdrażanie procedur odkażania i medycznej opieki, a także organizację systemów ostrzegania, szkolenia i zaopatrzenia niezbędnego do działania w środowisku skażonym²². System obrony przed bronią masowego rażenia obejmuje zespół pięciu zasadniczych obszarów działań, realizowanych w zależności od skali i charakteru zagrożenia:

1. Rozpoznanie, identyfikacja i monitoring skażeń – to złożony proces obejmujący systematyczne wykrywanie zdarzeń związanych z wystąpieniem czynników chemicznych, biologicznych, radiologicznych lub jądrowych, a następnie szczegółowe określenie rodzaju, właściwości oraz stężenia użytego środka rażącego.
2. Zarządzanie informacjami CBRN – stanowi uporządkowany proces obejmujący pozyskiwanie, opracowywanie, interpretację oraz przekazywanie danych odnoszących się do zagrożeń chemicznych, biologicznych, radiologicznych i jądrowych. W jego ramach realizowane jest nie tylko rozpowszechnianie ostrzeżeń i meldunków o sytuacji skażeń, lecz także bieżąca wymiana informacji pomiędzy instytucjami krajowymi i mię-

20 A. Miller, *Charakterystyka i uwarunkowania zagrożeń bezpieczeństwa państwa*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2010, s. 183

21 D. Majchrzak, *Teoretyczne i praktyczne aspekty bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej. Czynniki bezpieczeństwa militarnego Polski. Wojna na Ukrainie*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2023, s. 39.

22 W. Harmata, M. Witczak, „*Obrona przed bronią masowego rażenia. Rozwiązania techniczne i funkcjonalne dla pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej – ochrona zbiorowa*”, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2018, s.47.

dzynarodowymi zaangażowanymi w działania z zakresu reagowania i ochrony przed skutkami zdarzeń CBRN.

3. Indywidualne wyposażenie ochronne (ISOPS) oraz zbiorowe systemy ochrony (ZSOPS), a także specjalistyczne instalacje i urządzenia ochronne zintegrowane z infrastrukturą stałą, statkami powietrznymi, jednostkami pływającymi, pojazdami lądowymi i sprzętem technicznym przeznaczonym do działań w warunkach skażenia.
4. Ograniczanie zagrożenia skażeniami jest istotnym elementem systemu ochrony wojsk przed oddziaływaniem czynników CBRN i ma na celu redukcję negatywnego wpływu skażeń na przebieg oraz efektywność działań operacyjnych. Realizacja tego przedsięwzięcia obejmuje szereg skoordynowanych działań, do których zalicza się:
  - a) unikanie skażeń – poprzez właściwe planowanie i prowadzenie działań taktycznych w sposób umożliwiający omińnięcie rejonów narażonych na skażenie;
  - b) ograniczanie rozprzestrzeniania się skażeń – poprzez wdrażanie środków technicznych i organizacyjnych mających na celu zapobieganie dalszemu rozszerzaniu się stref skażenia;
  - c) kontrolę stopnia skażenia – polegającą na systematycznej obserwacji, pomiarach i analizie poziomu skażeń w rejonie działań;
  - d) likwidację skażeń – obejmującą proces neutralizacji, usuwania lub dezaktywacji substancji niebezpiecznych w celu przywrócenia bezpiecznych warunków funkcjonowania wojsk i infrastruktury.
5. Medyczna ochrona przed zagrożeniami CBRN polega na stosowaniu środków profilaktycznych, organizowaniu ewakuacji osób narażonych na działanie czynników skażających oraz zapewnieniu im właściwej opieki i leczenia w ramach systemu zabezpieczenia medycznego²³.

Zagrożeniem, które ma wpływ na bezpieczeństwo państwa jak i społeczeństwa jest terroryzm. Państwa stale podejmują działania mające na celu wyeliminowanie tego zjawiska. Przeciwdziałanie terroryzmowi wymaga realizacji zintegrowanego zestawu działań prawnych, organizacyjnych i operacyjnych, które mają na celu ograniczenie ryzyka wystąpienia aktów terrorystycznych oraz minimalizację ich skutków. Działania te obejmują opracowywanie i wdrażanie norm prawnych oraz regulacji tworzących spójne ramy prawne dla zwalczania terroryzmu, a także systematyczny monitoring zagrożeń i aktywności potencjalnych sprawców²⁴.

23 Ibidem, s.48

24 K. Masiul, *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej wobec współczesnego zagrożenia Terroryzmem*”, Wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2011, s. 7.

Aby jeszcze efektywniej przeciwdziałać zagrożeniom terrorystycznym, konieczne jest dogłębne rozpoznanie zarówno celów działalności terrorystycznej, jak i metod wykorzystywanych do ich realizacji. Cel taktyczny konkretnego zamachu kształtowany jest przez dwa zasadnicze czynniki: Długofalowy cel strategiczny ugrupowania terrorystycznego obejmujący ideologiczne motywacje, zamierzone efekty polityczne lub społeczne oraz wyznaczone priorytety operacyjne, które determinują wybór celów i metod działania na poziomie taktycznym. Aktualny kontekst polityczny rozumiany szeroko jako stan wewnętrzny danej organizacji (np. presja wewnętrzna, konflikty frakcyjne, potrzeba demonstracji siły), sytuacja polityczna w państwie wybranym na cel (np. polityczne napięcia, słabości instytucjonalne, dostępność celów), oraz warunki międzynarodowe (np. międzynarodowe napięcia, wsparcie lub izolacja transnarodowa). Oba wymienione czynniki oddziałują na formułowanie celu konkretnego ataku w sposób komplementarny i zmienny ich względne znaczenie może się różnić w czasie i między przypadkami²⁵.

Podsumowanie

Bezpieczeństwo wewnętrzne stanowi jeden z filarów stabilności państwa, warunkując jego suwerenność, ciągłość instytucjonalną i zdolność do rozwoju. Współczesne zagrożenia przybierają coraz bardziej złożony i wielowymiarowy charakter, co wymusza odejście od tradycyjnych modeli reagowania na rzecz podejścia systemowego, opartego na integracji struktur cywilnych, militarnych i technologicznych. Jak wskazuje analiza, skuteczność polityki bezpieczeństwa zależy dziś nie tylko od potencjału militarnego, lecz również od poziomu przygotowania społeczeństwa, odporności instytucjonalnej oraz zdolności państwa do szybkiego reagowania na kryzysy.

Szczególne znaczenie nabiera rozwój nowoczesnych metod przeciwdziałania zagrożeniom, obejmujących zarówno działania prewencyjne, jak i operacyjne. Wymaga to stałego doskonalenia systemów rozpoznania, monitorowania i zarządzania informacją, a także współdziałania służb odpowiedzialnych za ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwo granic i przeciwdziałanie terroryzmowi. Jednocześnie kluczowe pozostaje kształtowanie kultury bezpieczeństwa, rozumianej jako świadomość społeczna zagrożeń oraz umiejętność reagowania w sytuacjach kryzysowych.

Zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, bezpieczeństwo nie jest stanem danym raz na zawsze – stanowi proces dynamiczny, wymagający nieustannej analizy i adaptacji do nowych realiów. W tym kontekście państwo powinno rozwijać zintegrowany system bezpieczeństwa, oparty na współpracy

25 K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, *Terroryzm. Diagnoza, zadania administracji publicznej w przeciwdziałaniu zjawisku*, Bielsko-Biała 2007, s. 188–191.

międzyresortowej, partnerstwie publiczno-prywatnym oraz współdziałaniu z organizacjami międzynarodowymi. Skuteczne przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom wymaga również inwestycji w edukację, badania naukowe oraz technologie obronne, które zwiększają odporność państwa na zagrożenia militarne, terrorystyczne i cybernetyczne.

Podsumowując, współczesne bezpieczeństwo wewnętrzne wymaga nie tylko reagowania na istniejące zagrożenia, ale przede wszystkim ich przewidywania i zapobiegania im w duchu strategicznej prewencji. Tylko takie podejście, oparte na kompleksowej analizie ryzyka, współpracy instytucjonalnej i rozwoju kompetencji społecznych, może zapewnić państwu trwałą stabilność i odporność wobec wyzwań XXI wieku.

Bibliografia

5. Czaputowicz J., *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, PWN, Warszawa 2012.
6. Dworecki S., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010.
7. Gasiorowski J., *Zagrożenia terrorystyczne Polski-próba oceny zjawiska i sposoby przeciwdziałania atakom w latach 2010-2016*, „Kultura Bezpieczeństwa”, Nr 34, 2019.
8. Goździewski J., *Bezpieczeństwo – definicje i jego istota*, „Journal of Modern Science”, Tom 4/58/2024, 2024.
9. Grębowski J., Skalski M., Bijak M., *Zagrożenia bronią masowego rażenia w kontekście konfliktu na Ukrainie i jego wpływ na medycynę pola walki*, „Lekarz Wojskowy”, nr 2, vol. 103, 2025.
10. Gryz J., *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa*, wyd. AON, Warszawa 2016.
11. Harmata W., Witczak M., *Obrona przed bronią masowego rażenia. Rozwiązania techniczne i funkcjonalne dla pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej — ochrona zbiorowa*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2018.
12. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
13. Jakubczak R., Flis J., *Bezpieczeństwo narodowe Polski XXI wieku*, Wyd. Bellona, Warszawa 2006.
14. Jałoszyński K., Wiśniewski B., *Terroryzm. Diagnoza, zadania administracji publicznej w przeciwdziałaniu zjawisku*, Bielsko-Biała 2007.
15. Masiul K., *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej wobec współczesnego zagrożenia Terroryzmem*, Wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2011.
16. Kompała D., *Istota zagrożeń*, „Zeszyty Naukowe. Obronność”, nr 3(11), 2014.
17. Koziej S., *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa 2010.
18. Majchrzak D., *Teoretyczne i praktyczne aspekty bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej. Czynniki bezpieczeństwa militarnego Polski. Wojna na Ukrainie*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2023.
19. Miller A., *Charakterystyka i uwarunkowania zagrożeń bezpieczeństwa państwa*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2010.
20. Monteskiusz, *O duchu praw*, DeAgostini Polska, Warszawa 2002.
21. Nowakowski Z., *Bezpieczeństwo narodowe – ewolucja pojęcia i zakresu [w:] Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce w XXI wieku – wyzwania i dylematy*, red. Jemioła T., Rajchel K., Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji, Wydział Strategiczno – Obronny Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2008.
22. Świniarski J., *O znaczeniach nazwy złożonej bezpieczeństwa*, „Studia bezpieczeństwa narodowego”, nr 2, vol. 12, 2017.
23. Tomala M., Prokop M., *Zagrożenia militarne i wojenne a bezpieczeństwo gospodarcze państwa. Case study: konflikt zbrojny między Ukrainą a Rosją w 2014 roku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate”, 11(2), 2021.
24. Zieliński K., Brocki M., Janiak MK., *Patologia obrażeń i schorzeń wywołanych współczesną bronią w działaniach wojennych i terrorystycznych*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Bydgoszcz 2010.
25. Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 1(86), 2012.